

Hilsen ved åpningen av Rørosseminaret 2012

Rørosseminaret skal være "et forum for meningsdannelse, samtidsdebatt og kunst- og kulturuttrykk, knyttet til alvor i vår tid".

Under åpningen av årets seminar i slutten av april, hadde fylkesmann Jørn Krog en hilsen til deltagerne. Stikkordet er forvaltning av fornuften. Her er fylkesmannens tale.

Rørosseminaret 2012

Først – takk for invitasjonen og takk for at jeg får denne anledningen til å si noen ord ved åpningen av Rørosseminaret 2012. Nå er det 3 gangen dette seminaret holdes, og med ny deltagerrekord. Det må da være så inspirerende for dem som har satt dette i gang at det nå må kunne regnes som en ny tradisjon på Røros? Og enda en ting å være stolt av for Bergstaden og oss rørosinger.

Ja, for det er virkelig mye en kan være stolt av her oppe på fjellet. Martna, Vinterfestspill, Elden og mye, mye mer. Nå sist – kåringen som verdens beste reiselivsdestinasjon i Japan. Eneste nominerte europeiske kandidat, og så gikk Røros helt til topps. En rungende gratulasjon til Røros og de menneskene som i fellesskap har jobbet frem det som nå belønnes med plassen øverst på pallen.

Og så kan vi jo tenke igjennom hvor heldige vi er, som er herifra, som har hytte eller anna tilknytning hit, og som i alle fall lett kan komme hit. Kanskje gjør den slags utmerkelser som Destinasjon Røros nå har fått to av i løpet av siste året, at også vi lærer å se på staden og omgivelsene med nye øyne og med nye perspektiver?

Den historiske tilstedeværelsen, den kulturelle tradisjonen og det moderne Røros gir god impulser til intellekt og hjerne. Og så er det så vidt her! 360 gradershorisonten og de lange synene bidrar på samme måte. Her er virkelig rom for tankeflukt. Så Røros har de aller beste forutsetninger for å gi en ramme rundt et arrangement som dette som på ulike vis kan gi ekstra impulser og stimuli til de temaene som løftes frem disse dagene.

Hvem eier fornuften? Sannelig litt av et spørsmål. Det er spennende, pirrende og kanskje også provoserende. Jeg ble en smule beroliget da jeg leste dagens lille intervju med Per Bjørn Foros i Adressa, der han sa at vi neppe kom til å finne svaret disse dagene. At han la inn det lille forbeholdet som ligger i «neppe» gjør at det enda er litt uro i meg.....for jeg tror ikke det finnes noe svar. Og det gir seg vel nærmest selv at det må være slik, når selve begrepet ikke later til å ha en entydig eller omforent definisjon. I alle fall har ikke jeg funnet noen slik. Men likevel brukes ordet flittig!

I min tid som leder har jeg prøvd å være nøye med å holde to ord unna begrunnelser for forslag og tiltak, og det er ordene fornuftig og rettferdig. Nettopp fordi det ikke er noen gitt å vite hvor langt disse ordene rekker i forhold til dem en beslutning eller et tiltak angår. Så Darwin P har rett han, fornuften er virkelig en ensom ting. Som også rettferdigheten kan være.

Jeg syns selv jeg eier en del av fornuften, i den forstand at jeg, i forhold til mine egne referanser og vurderinger i hvert fall ikke er eller opptrer ufornuftig i utrengsmål! Det tror jeg i alle fall! Men jeg opplever ofte at selv min egen fornuft, eller hva det er, ikke er enkel å håndtere, enn si bruke som upåvirket retningsgiver for mine handlinger og meninger. Jeg må hente inn noe fra andres fornuft også. Og da mener jeg ikke bare kunnskap, men faktisk meninger om hvordan kunnskap best kan brukes.

Where you stand depends on where you sit, heter det. Og det er en ytterligere forkludrende dimensjon når en forholder seg til egen fornuft. For hvem er jeg nå egentlig? Og hvordan formes min fornuft ut fra svaret på et slikt enkelt spørsmål. Er jeg rørosing? er jeg trønder? Er jeg nordmann? Er jeg europeer? Eller er jeg verdensborger? Og avhengig av hva jeg svarer på det, kan meninger og holdninger knytta til en hel

rekke spørsmål og problemstillinger forandre seg fundamentalt – ja nesten ta alle de 360 gradene i bruk. På noen typer spørsmål vil imidlertid ikke denne geografiske dimensjonen bety noe. Da mener og tenker jeg det samme uansett. Jeg tror altså det er slik at selv for meg som individ er fornuften en variabel størrelse, et variabelt begrep. Og når jeg har det slik, så har vel de fleste andre det på samme måten?

Så blir det ikke da slik at et like viktig spørsmål som «Hvem eier fornuften» for eksempel blir «Hvem forvalter fornuften»? Så kan man selvsagt spørre om fornuften lar seg forvalte når den egentlig ikke lar seg definere.

Men likevel – jeg drister meg litt frempå. Og til dette spørsmålet om forvaltning er det mange «innganger»

Det er den individuelle – jeg forvalter min fornuft.

Men det er også den kollektive, på ulike geografiske eller organisatoriske nivåer. Eller også på ulike faglige, politiske, elitistiske eller andre nivåer en kan tenke seg.

Og dette gjør det neppe lettere, om noen skulle ha ambisjoner om å finne fornuftsbaserte løsninger med utgangspunkt bare i egen fornuft. Det minste en må prøve er å skjønne andres fornuft, og hvorfor den er forskjellig fra din eller din gruppes. Og så se om det likevel går an å finne en felles forståelse av en problemstilling eller en utfordring.

Et interessant spørsmål til oss som individer eller som medlemmer i en eller annen gruppe er hvordan vi tolererer eller håndterer avvik fra det ene eller andre fornufts nivået eller fornuftsperspektivet vi representerer? Og hvordan har menneskene håndtert slike avvik i et historisk perspektiv? Og så kan vi jo legge til at det er et ytterst åpent spørsmål om vi i slike sammenhenger kan diskutere avvik fra en definert fornuft eller om det er avvik fra noe helt annet som det blir reagert på. Historien er full av eksempler på dårlig evne til slik avvikshåndtering. Noen ble definert som hekser og brent på bålet, Galileo ble buret inne, ja mange som utfordret den rådende kollektive fornuft eller kunnskap fikk sandelig betale dyrt.

I dag er vi vel litt lenger kommet – Måten tragedien 22 juli håndteres på i disse dager er et eksempel, men og en illustrasjon på hvor krevende fornuftsbegrepet er. For gjerningsmannen ønsker åpenbart å formidle sitt fornuftsperspektiv som begrunnelse for en utålelig handling.

Det er fort gjort å utvide dette perspektivet ved å trekke inn en annen gjerningsmann, den kjente mullaen. Og så er det interessant for en lekmann at de to, med så forskjellig verdensbilde og så forskjellig fornuftsperspektiv, behandles og diagnostiseres på ulikt vis. Diskusjonen om tilregnelighet og utilregnelighet blir svært interessant i en sammenheng som den vi nå drøfter.

Fornuftens alle perspektiver – det rasjonelle, det etisk/normative, det kunnskapsbaserte osv, skal vi få belyst disse dagene. Og kanskje også dette kjernes spørsmålet: Hvordan kan vi vurdere og verdsette en fornuft i forhold til en annen – på hvilket grunnlag og med hvilken rett?

Kanskje er det slik at vi ikke meningsfullt kan drøfte dette uten også å snakke om toleranse og respekt? Og kanskje er det slik at disse to begrepene blir viktigere som referanser for beslutninger og adferd enn fornuftsbegrepet? I alle fall i flere sammenhenger enn vi liker å tro.

Så hvem forvalter nå fornuften? For det er faktisk viktig at den forvaltes.

Det nærmeste jeg kommer er at det må være det opplyste demokrati. Men det må være

opplyst. Det uttrykker best det jeg tror er et uttrykk for den kollektive fornuft formulert på et nasjonalstatsnivå.

Og så vil et slikt utsagn kunne være grunnlag for mange nye vinklinger og diskusjoner. Kanskje kommer noe i løpet av disse dagene?

Henrik Syse skrev for en tid siden en liten bok han kalte «Moderasjon i grådighetens tid». Der drøftet han Platons 4 kardinaldyder – Visdom – Mot – Rettferdighet og Moderasjon, og deres «tilstand» i det moderne Norge. Eller den moderne verden. Han konkluderte med at det ikke står så verst til med de 3 første, men at dyden moderasjon hadde trange kår. Og kanskje var det en sterkere forklaring på at mange viktige piler peker i «feil» retning enn vi liker å innrømme? Og kanskje er summen av Platons kardinaldyder et godt utgangspunkt for drøfting av fornuft?

Jeg gleder meg til disse dagene og ønsker oss alle lykke til!